Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
2025-ci il 11 dekabr tarixli Sərəncamı ilə
təsdiq edilmişdir

Azərbaycan Respublikasında məhkəmə ekspertizası sahəsinin inkişafına dair 2026–2030-cu illər üçün Konsepsiya

1. Qısa xülasə

Məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti ədalət mühakiməsinin mühüm elementlərindən biri olmaqla, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının etibarlı təminatında, qanuni və əsaslı qərarların qəbul olunmasında mühüm rola malikdir.

Azərbaycanda məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin təşəkkülü ötən əsrin 20-ci illərinə təsadüf etmiş, inkişafı mərhələli şəkildə davam etmişdir. Ölkəmiz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti daha da təkmilləşdirilmiş, 1999-cu ildə "Məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbulu ilə keyfiyyətcə yeni mərhələyə qədəm qoymuşdur.

Məhkəmə-hüquq sisteminin davamlı inkişafı məhkəmə ekspertizası sahəsinin müasir dövrün tələblərinə uyğun qurulmasını və bunun üçün qabaqcıl beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsini, bu sahədə rəqəmsal texnologiyaların tətbiqini və infrastrukturun daim yenilənməsini zəruri edir.

Bu məqsədlə hazırlanmış "Azərbaycan Respublikasında məhkəmə ekspertizası sahəsinin inkişafına dair 2026–2030-cu illər üçün Konsepsiya" (bundan sonra – Konsepsiya) məhkəmə ekspertizası sahəsində dövlət tənzimləməsinin səmərəliliyinin artırılmasını, yəni normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsini, bu sahədə fəaliyyətin rəqəmsallaşdırılmasını, keyfiyyət təminatı sisteminin yaradılmasını və vahid standartların hazırlanmasını, özəl məhkəmə ekspertlərinin səmərəli fəaliyyətinin təmin edilməsini, məhkəmə ekspertizası idarələrinin kadr potensialının və məhkəmə ekspertlərinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsini, məhkəmə ekspertizası idarələrinin infrastrukturunun, maddi-texniki təminatının yaxşılaşdırılmasını, maliyyə dayanıqlılığının təmin edilməsini ehtiva edir.

2. Qlobal trendlər

Müasir dövrdə bütün əlaqəli sahələrin modernləşdirilməsi, qabaqcıl texnologiyaların və idarəetmə üsullarının, elmi nailiyyətlər əsasında yaradılan innovasiyaların sosial-iqtisadi həyata uğurla tətbiqi məhkəmə ekspertizası qarşısında yeni trendlər müəyyən edir.

Transmilli mütəşəkkil cinayətkarlığın, o cümlədən kibercinayətkarlığın müxtəlif növlərinin meydana gəlməsi, virtual platformaların və süni intellektin formalaşdırdığı mürəkkəb ictimai münasibətlər yeni reallıq və çağırışlar yaradır. Bu da bütün sferalarda, həmçinin məhkəmə ekspertizası sahəsində də fəaliyyətin ən yüksək tələblər səviyyəsində qurulmasını şərtləndirir.

Beynəlxalq əməkdaşlığın və məhkəmə ekspertizası sahəsinin davamlı inkişafının təmin edilməsi üçün aşağıdakı qlobal trendlər mövcuddur:

Məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin rəqəmsal transformasiyası – məhkəmə ekspertizasını təyin (sifariş) edən orqanların (qurumların) və ya şəxslərin, habelə ekspertiza aparan subyektlərin fəaliyyətinin rəqəmsallaşdırılması effektiv və sürətli fəaliyyətin, o cümlədən şəffaflığın və hesabatlılığın, vətəndaş məmnunluğunun təmin

edilməsinə, resursların optimallaşdırılmasına və bununla da ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində səmərəliliyin artırılmasına xidmət edir.

Müasir rəqəmsal texnologiyalar vasitəsilə məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin ümumi informasiya bazasının yaradılması, rəqəmsal platformalar üzərindən ekspertiza təyin (sifariş) edən orqana (quruma) və ya şəxslərə sürətli və keyfiyyətli xidmətin göstərilməsi, hədəfli məlumatlandırmanı təmin edən rəqəmsal infrastrukturun yaradılması hazırkı fəaliyyətin əsas meyarlarından birinə çevrilmişdir.

Məhkəmə ekspertizası infrastrukturunun ən qabaqcıl rəqəmsal texnologiyalar əsasında qurulması və ekspertiza sahəsində süni intellektin tətbiqi bu sahədə davamlı inkişafa təkan verir.

Qloballaşma, standartlaşdırma və unifikasiya – bu trendlər qlobal iqtisadi və texnoloji inkişafın nəticəsi olaraq laboratoriya nəticələrinin etibarlılığını və xidmətlərin keyfiyyətini artırır, eləcə də beynəlxalq əməkdaşlığın dərinləşməsini təmin edir. Ölkələrin milli standartlaşdırma sisteminin beynəlxalq tələblərə uyğunlaşdırılmasına dair həyata keçirdikləri tədbirlər, o cümlədən Beynəlxalq Standartlaşdırma Təşkilatının bu sahədəki əlaqələndirici fəaliyyəti bu istiqamətləri qlobal trendə çevirir.

Müasir qloballaşma şəraitində ekspertiza tədqiqatının mövcud metodlarının beynəlxalq təcrübəyə inteqrasiyası, standartlara, norma və qaydalara uyğunlaşdırılması sözügedən trendlərin tətbiqini zəruri edir.

Xüsusi təlimlər və davamlı peşəkar inkişaf – texnologiyaların sürətli inkişafı və yeni nəsil kriminalistik avadanlığın istehsalı, ekspertlərin beynəlxalq standartlara uyğun biliklərə və sertifikatlara sahib olması, insan kapitalına yönəlmiş strategiyalar və ömür boyu öyrənmə konsepsiyası mütəxəssislərin bilik və bacarıqlarının yenilənməsini tələb edir. Ekspertlərin xüsusi təlim və davamlı peşəkar inkişafı həm fərdi, həm də təşkilati səviyyədə müasir dünyada vacib tələblərdən biri kimi qlobal trend hesab olunur.

Məhkəmə ekspertizası sahəsində insan resurslarının davamlı inkişafı, bu sahədə xüsusi təlim proqramlarının hazırlanması peşəkar kadr korpusunun formalaşdırılmasına xidmət edir.

İctimai etimad, şəffaflıq və hesabatlılıq – qabaqcıl beynəlxalq təcrübədə şəffaflıq və hesabatlılıq qlobal təşəbbüslər kimi qeyd edilmiş, sosial media platformalarının dövlət idarələrinin fəaliyyətini izləmək, korrupsiya və sui-istifadə hallarının qarşısını almaq imkanları qlobal trend kimi müəyyən edilmişdir.

Məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti üzrə hesabatlılıq və şəffaflıq mühitinin yaxşılaşdırılması vətəndaşların ekspertiza xidmətinə əlçatanlığını, habelə bu sahəyə ictimai etimadın gücləndirilməsini təmin edir.

3. Mövcud vəziyyətin təhlili

Azərbaycan Respublikasında məhkəmə ekspertizasının əsas təməl prinsiplərinin müəyyən edilməsi istiqamətində görülən işlər Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında aparılmış, hüquqi dövlət quruculuğunun normativ hüquqi bazasının formalaşdırılması ilə bağlı təxirəsalınmaz addımlar atılmış, o cümlədən ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi və cinayətkarlığa qarşı mübarizədə mühüm rol oynayan ekspertizanın hüquqi və təşkilati əsaslarını müəyyən edən qanun qəbul olunmaqla, ölkəmizdə ekspertiza fəaliyyəti keyfiyyətcə yeni mərhələyə qədəm qoymuşdur.

Sonrakı mərhələlərdə bu sahədə həyata keçirilən ardıcıl tədbirlər nəticəsində ekspertiza fəaliyyəti müasirləşdirilmiş, məhkəmə ekspertizası idarələrinin maddi-texniki təminatı və institusional imkanları gücləndirilmiş, habelə özəl ekspertiza institutunun formalaşması üçün hüquqi əsaslar yaradılmışdır.

Bununla yanaşı, “Məhkəmə Ekspertizası Şurasının yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2024-cü il 7 avqust tarixli 243 nömrəli Sərəncamı ilə məhkəmə ekspertizası sahəsində dövlət idarəetməsinin və tənzimləməsinin təkmilləşdirilməsi, məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin beynəlxalq standartlara uyğunluğunun təmin edilməsi, habelə bu sahədə vahid standartların hazırlanması və onların tətbiqinin təşviqi, kadr potensialının gücləndirilməsi məqsədilə məşvərətçi əsaslarla fəaliyyət göstərən Məhkəmə Ekspertizası Şurası (bundan sonra – Şura) yaradılmış və bu sahə ilə bağlı inkişaf konsepsiyasının hazırlanması tapşırığı verilmişdir. Bundan irəli gələrək, mövcud vəziyyət təhlil edilmiş və məhkəmə ekspertizası sahəsinin inkişafı üçün əsas istiqamətlər müəyyən edilmişdir.

Hazırda ölkəmizdə qeyri-tibb məhkəmə ekspertizası sahəsində əsas fəaliyyət Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən, məhkəmə-tibb ekspertizası sahəsində isə Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilir. Bundan başqa, hərbi qulluqçulara və hərbi məhkəmələrin (hərbi prokurorluqların) səlahiyyətlərinə aid edilmiş cinayət işləri və inzibati xətalar haqqında işlər üzrə hərbi qulluqçu olmayan şəxslərə münasibətdə məhkəmə-tibb ekspertizası, həmçinin Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi, ilkin və əlavə məhkəmə-daktiloskopik, məhkəmə tibbi-genetik, məhkəmə partlayış-texniki və məhkəmə-ballistik ekspertizaları isə, həmçinin Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilir *(cədvəl 1).*

Cədvəl 1

Sıra №-si	Məhkəmə ekspertizası idarələri	Ekspertiza növlərinin sayı	2024-cü ildə daxil olan işlər	
			rəqəmlə	*faizlə*
1.	Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin “Məhkəmə Tibbi Ekspertiza və Patoloji Anatomiya Birliyi” publik hüquqi şəxs (MTEPAB)	8	76.168	51
2.	Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin “Məhkəmə Psixiatrik Ekspertiza Mərkəzi” publik hüquqi şəxs (MPEM)	2	5.142	3,5
3.	Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzi (MEM)	20	42.552	28,5
4.	Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin Məhkəmə Tibbi–Ekspertiza və Patoloji Anatomiya Mərkəzi (MTEPAM)	5	23.649	15,8
5.	Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Kriminalistik Tədqiqatlar İdarəsi (KTİ)	4	1.850	1,2
CƏMİ		39	149.361	100

2024-cü ildə ölkənin məhkəmə ekspertizası idarələrində 149.000-dən artıq qərar və qərardad icra edilmişdir.

Ötən dövr ərzində məhkəmə ekspertizası sahəsində beynəlxalq əməkdaşlıq genişləndirilmiş, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzi 2011-ci ildə, Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Kriminalistik Tədqiqatlar İdarəsi isə 2024-cü ildə Avropa Məhkəmə Ekspertizası İnstitutları Birliyinə (ENFSI) üzv olmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzində aparılan 16 tədqiqat metodu ISO/IEC 17025 standartının tələblərinə uyğun olaraq Türk Akkreditasiya Qurumu (TÜRKAK) tərəfindən akkreditə edilmişdir.

Beynəlxalq əməkdaşlıq çərçivəsində qeyri-tibb məhkəmə ekspertizaları sahəsində Gürcüstan, Ukrayna, Qırğızıstan, Qazaxıstan, Özbəkistan və Belarus Ədliyyə nazirlikləri, həmçinin Türkiyə Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyi arasında sazişlər bağlanılmış, məhkəmə-tibb ekspertizası sahəsində Türkiyə Respublikasının Məhkəmə-Tibbi Ekspertiza Qurumu və bu sahədə ali təhsil müəssisələri ilə qarşılıqlı fəaliyyət nəticəsində “TURAZ Bilim Derneyi” yaradılmışdır.

Məhkəmə ekspertizası sahəsində əsaslı nailiyyətlər əldə edilsə də, bu sahədə çağırışlara uyğun olaraq müəyyən çatışmazlıqlar da mövcuddur.

Belə ki, ədalət mühakiməsi çərçivəsində verilən ekspert rəyi sübut mənbəyi, onun məzmununda öz əksini tapan iş üçün əhəmiyyətli olan məlumatlar isə sübut qismində tanındığından törədilən cinayətlərin və məhkəmələrin icraatındakı işlərin sayının artması ilə əlaqədar məhkəmə ekspertizası idarələrinə daxil olan işlərin sayı ilbəil artan xətt üzrə inkişaf edir (bax: cədvəllər 2 – 4).

2020-ci və 2024-cü illərdə məhkəmə ekspertizası idarələrinə daxil olmuş işlərin müqayisəli təhlili

Cədvəl 2

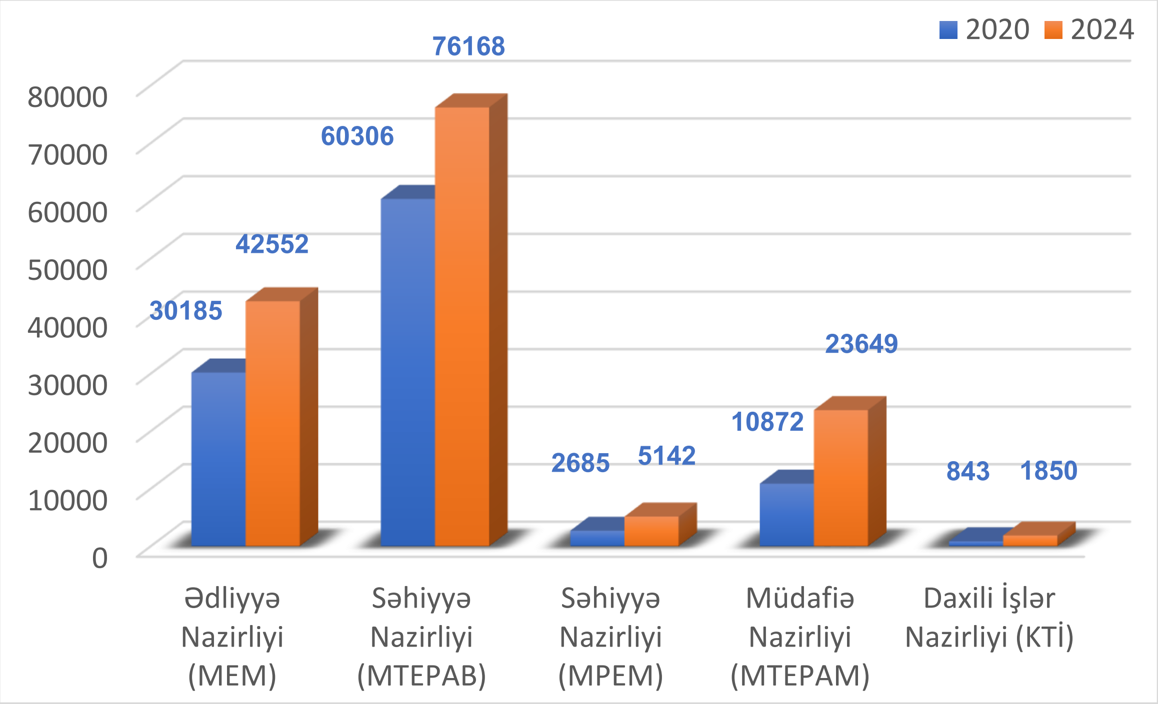

2020 – 2024-cü illərdə məhkəmələrin icraatına daxil olan işlərin sayı

Cədvəl 3

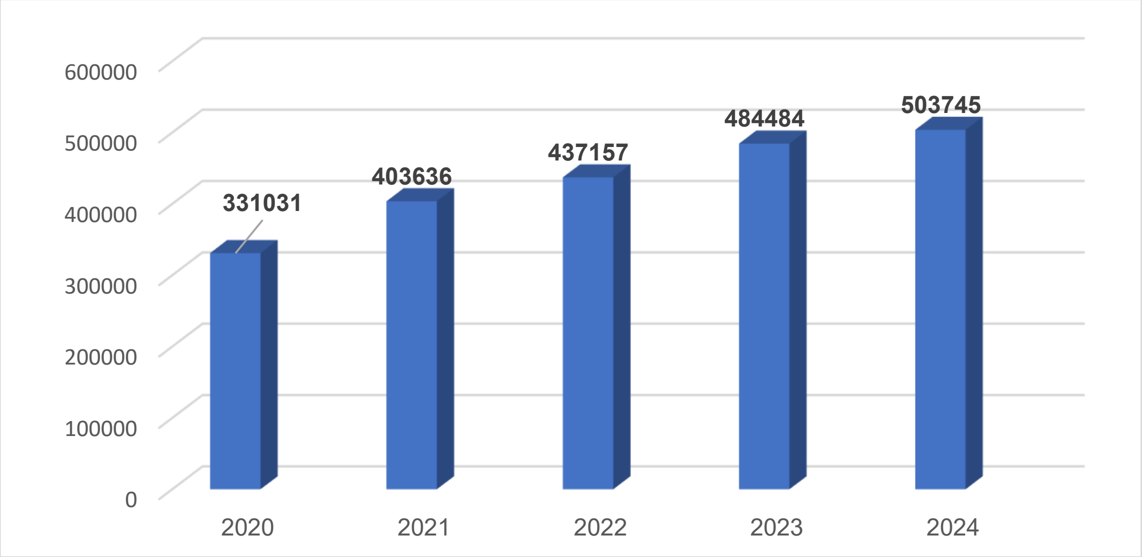

2020 – 2024-cü illərdə cinayətlərin statistikası

Cədvəl 4

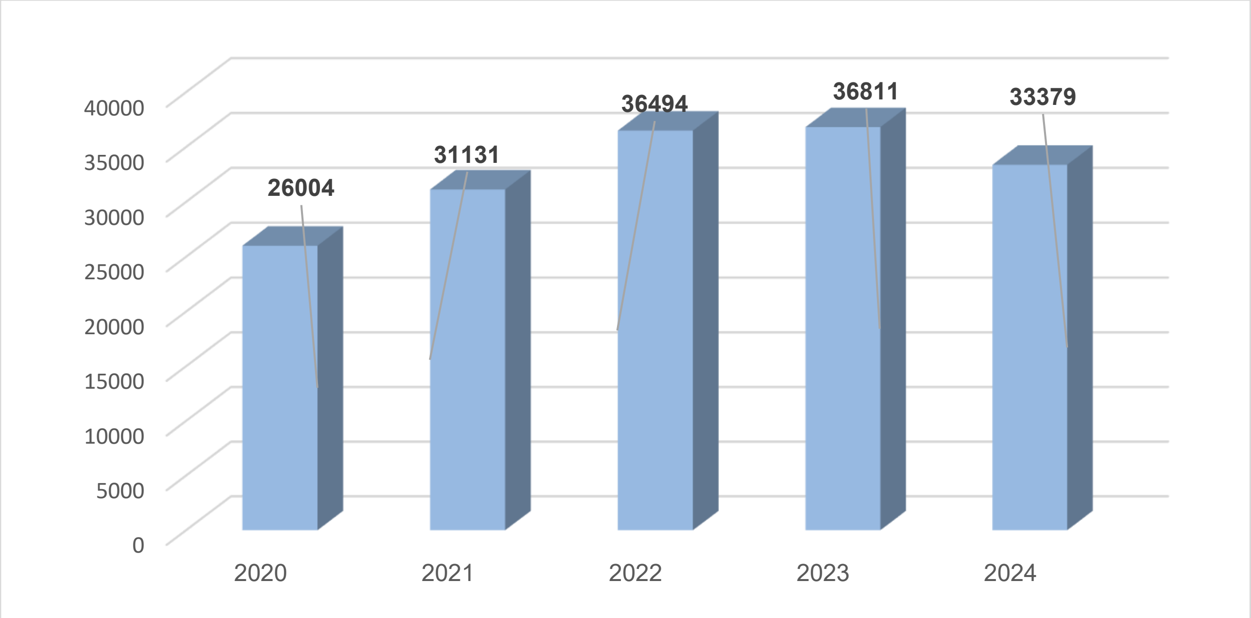

2020–2024-cü illər ərzində məhkəmə ekspertizası idarələrinə daxil olan işlərin təhlili göstərir ki, son 5 ildə qeyri-tibb ekspertizaları üzrə 43,1 faiz, tibbi ekspertizalar üzrə isə 42,1 faiz artım müşahidə olunur.

Ekspertin iş yükü normasının müəyyən edilməsi ilə bağlı ölkəmizin hüquq sisteminə uyğun ölkələrin təcrübəsi təhlil olunduqda, Azərbaycan Respublikasında iş yükü normasının əhəmiyyətli dərəcədə yüksək olduğu müşahidə edilir. Ekspertlərin iş yükünün çox olması isə, öz növbəsində, ekspert rəylərinin keyfiyyətinə mənfi təsir göstərir.

Bütün bunlar ölkəmizdə ekspertlərin iş yükünün də optimallaşdırılması ilə bağlı tədbirlər görülməsini şərtləndirir.

4. Konsepsiyanın hədəf göstəriciləri

4.1. Konsepsiyanın 5-ci hissəsi ilə müəyyən edilən məqsədlərə uyğun olaraq, Konsepsiyada aşağıdakı hədəflər müəyyən edilir:

4.1.1. məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin beynəlxalq standartlara uyğun təşkili;

4.1.2. elm və texnikanın sürətli inkişafı, o cümlədən rəqəmsallaşma və biometrik autentifikasiya kimi yeni texnoloji tendensiyalarla uzlaşan fəaliyyətin təşkili;

4.1.3. ekspertiza xidmətinə əlçatanlığın təmin edilməsi və ictimai etimadın yüksəldilməsi;

4.1.4. ekspert rəylərinin keyfiyyətinin artırılması, məhkəmə ekspertizası idarələrinin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi, sınaq laboratoriyalarının akkreditasiyasının təmin edilməsi;

4.1.5. özəl məhkəmə ekspertizası institutunun təşviq edilməsi və bu sahənin inkişaf etdirilməsi;

4.1.6. məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti subyektlərinin tələbatı nəzərə alınaraq yeni növ və ixtisaslar üzrə ekspertizaların aparılması;

4.1.7. yeni çağırışlar və qlobal trendlər nəzərə alınmaqla, məhkəmə ekspertizası sahəsində normativ hüquqi bazanın davamlı təkmilləşdirilməsi.

4.2. Konsepsiyanın reallaşdırılması məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin davamlı inkişafını təmin edəcək, bu sahədə maddi-texniki bazanın, maliyyə dayanıqlılığının, xüsusi təlim və kadr infrastrukturunun qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə uyğun qurulmasına imkan verəcəkdir. Bütün bunlar ekspertlərin müstəqilliyinin daha da möhkəmləndirilməsini təmin edəcəkdir.

5. Konsepsiyanın məqsədləri

Konsepsiyanın məqsədləri mövcud imkan və resurslar nəzərə alınmaqla, Azərbaycanda məhkəmə ekspertizası sahəsinin qabaqcıl beynəlxalq standartlara və müasir çağırışlara uyğun təşkil edilməsinə, ekspert rəylərinin keyfiyyətinin artırılmasına, insanların hüquq və azadlıqlarının etibarlı təmin olunmasına, ədalət mühakiməsinin çevik və səmərəli aparılmasına nail olmaqdan ibarətdir.

6. Konsepsiyanın prioritet istiqamətləri

6.1. Məhkəmə ekspertizası sahəsində normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi, məhkəmə ekspertizası fəaliyyətində keyfiyyət təminatı sisteminin yaradılması və ayrı-ayrı növ məhkəmə ekspertizalarının aparılması sahəsində vahid standartların müəyyən olunması:

6.1.1. Əsaslandırma: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2023-cü il 23 yanvar tarixli 3721 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Milli standartlaşdırma sisteminin beynəlxalq tələblərə uyğunlaşdırılmasına dair 2023–2025-ci illər üçün Dövlət Proqramı”nda laboratoriya fəaliyyətinin beynəlxalq standartlara, milli standartlaşdırma sisteminin beynəlxalq tələblərə uyğunlaşdırılması, texniki tənzimləmə sisteminin və bu sahəyə dövlət nəzarətinin formalaşdırılması, texniki tənzimləmə və standartlaşdırma sahəsində yüksək texnologiyaların və innovativ həllərin tətbiqi prioritet istiqamətlər olaraq müəyyən edilmişdir.

Məhkəmə ekspertizası sahəsində xidmətlərin ölçülə bilən meyarlara uyğun olması, həmin xidmətlərin keyfiyyətinin bu meyarlar üzrə qiymətləndirilməsinin mümkünlüyü vacib şərt kimi çıxış edir. Qeyd olunanlar isə yalnız səmərəli yanaşmaların məcmu şəklində tətbiqi, icrası və inkişafı ilə mümkündür. Bu baxımdan məhkəmə ekspertizası sahəsinin spesifik xidmət və iş sahəsi kimi özünün ayrıca keyfiyyət təminat sistemi olmalıdır.

Beynəlxalq Standartlaşdırma Təşkilatı, Beynəlxalq Elektrotexnika Komissiyası, Avropa Standartlaşdırma Komitəsi, Müstəqil Dövlətlər Birliyinin Standartlaşdırma, Metrologiya və Sertifikatlaşdırma üzrə Dövlətlərarası Şurası, Sınaq və Materiallar üzrə Amerika Cəmiyyəti, eləcə də digər beynəlxalq və regional təşkilatlarla əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, standartlaşdırma, akkreditasiya, uyğunluğun qiymətləndirilməsi sahələrində 30-dək hökumətlərarası saziş və qurumlararası anlaşma memorandumunun imzalanması milli standartlaşdırma sisteminin beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılması istiqamətində atılan mühüm addımlardır.

Bununla belə, ölkəmizdə məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti ilə məşğul olan orqanlarda (qurumlarda) keyfiyyətin səviyyəsinin ölçülməsi və qiymətləndirilməsi meyarlarında mövcud çatışmazlıqların aradan qaldırılması, ekspert rəylərinin etibarlılığının və mötəbərliliyinin artırılması məqsədilə məhkəmə ekspertizası idarələrində bu sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsinə zərurət vardır.

Eyni zamanda, yeni çağırışlar və qlobal trendlər nəzərə alınmaqla, məhkəmə ekspertizası sahəsində normativ hüquqi bazanın davamlı təkmilləşdirilməsi hüquq sisteminin səmərəliliyini və ədalət mühakiməsinin keyfiyyətini artırmaq üçün vacibdir. Buna görə də, məhkəmə ekspertizası institutunun normativ hüquqi çərçivəsi müasir elmi və texnoloji yenilikləri nəzərə almalı, mütərəqqi təcrübələrə uyğun inkişaf etdirilməlidir;

6.1.2. Görüləcək tədbirlər:

6.1.2.1. yeni çağırışlar, qlobal trendlər və qabaqcıl beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla, məhkəmə ekspertizası sahəsində normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi;

6.1.2.2. məhkəmə ekspertizası sahəsində standartlaşdırma üzrə texniki komitələrin yaradılması məqsədilə zəruri tədbirlər görülməsi;

6.1.2.3. məhkəmə ekspertizası sahəsində dövlət standartlarının hazırlanması və qəbulu;

6.1.2.4. məhkəmə ekspertizası ensiklopediyasının hazırlanması;

6.1.2.5. məhkəmə ekspertizası idarələrində keyfiyyət təminatı sisteminin qurulması;

6.1.2.6. sınaq laboratoriyalarının “Uyğunluğun qiymətləndirilməsi sahəsində akkreditasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq akkreditasiyadan keçirilməsi;

6.1.2.7. məhkəmə ekspertizasının aparılması şərtlərini və qaydalarını müəyyən edən təlimatın hazırlanması;

6.1.3. Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları:

6.1.3.1. məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin hüquqi əsasları təkmilləşdiriləcək;

6.1.3.2. məhkəmə ekspertizası sahəsində standartlaşdırma üzrə texniki komitənin yaradılması ekspert rəylərinin keyfiyyətinin artmasına səbəb olacaq;

6.1.3.3. məhkəmə ekspertizası sahəsində standartlaşdırma üzrə tədbirlərin görülməsi dövlət standartlarının qəbul edilməsini, dövlət reyestrinə və fonduna daxil edilməsini təmin edəcək;

6.1.3.4. ekspertiza fəaliyyətinin iştirakçıları və digər şəxslər ekspertiza fəaliyyəti barədə daha məlumatlı olacaq;

6.1.3.5. məhkəmə ekspertizası idarələrinin fəaliyyətinin keyfiyyət təminatı sistemi əsasında təşkil edilməsi ekspertlərin bilik və bacarıqlarının artırılmasına, kadr hazırlığının səmərəli təşkilinə xidmət edəcək;

6.1.3.6. sınaq laboratoriyalarının akkreditasiyadan keçirilməsi işinin yekunlaşdırılması həmin laboratoriyaların fəaliyyətində keyfiyyət irəliləyişinə səbəb olacaq;

6.1.3.7. müvafiq sahə üzrə təlimat məhkəmə ekspertizası fəaliyyətində

konkretliyi və səmərəliliyi təmin edəcək;

6.1.4. Gözlənilən risklər və onların neytrallaşdırılması tədbirləri:

6.1.4.1. müvafiq standartlaşdırma və akkreditasiya prosesinin təşkili qurumların təşkilati-struktur, maddi-texniki, kadr və metodiki təminatı ilə bağlıdır. Müvafiq zəruri infrastrukturun qurulması, habelə beynəlxalq akkreditasiya prosesinin təşkili üçün tələb olunan maliyyə vəsaitinin ayrılmasında müəyyən çətinliklər yarana bilər. Bununla əlaqədar, Konsepsiyanın 7-ci hissəsində qeyd olunan mənbələr hesabına maliyyələşdirilmənin aparılması üçün aidiyyəti tədbirlər görülə bilər.

6.2. Məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin rəqəmsallaşdırılması:

6.2.1. Əsaslandırma:

Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanlarının fəaliyyətinin rəqəmsallaşdırılması və innovativ texnologiyaların cəmiyyətin bütün fəaliyyət sahələrinə inteqrasiyası məhkəmə ekspertizası təcrübəsində müasir texnologiyaların tətbiqini zəruri edir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 2 fevral tarixli 2469 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər"də qeyd edildiyi kimi, perspektiv həyat dərin rəqəmsallaşma, yeni texnologiyaların aktiv tətbiqi və insan iştirakı olmadan ən müasir sahələrin sürətli inkişafı ilə səciyyəvi olacaqdır.

Bununla əlaqədar olaraq, məhkəmə ekspertizası sahəsində də çeviklik, obyektivlik, şəffaflıq və hesabatlılıq prinsiplərinə əsaslanan, habelə data əsaslı rəylərin verilməsini təmin edən fəaliyyətin təşkili üçün bu sahənin rəqəmsallaşdırılması təmin edilməlidir;

6.2.2. Görüləcək tədbirlər:

6.2.2.1. məhkəmə ekspertizası sahəsində vahid informasiya sisteminin fəaliyyətinin təşkili, dövlət orqanlarının (qurumlarının) aidiyyəti dövlət informasiya sistemlərinin və ehtiyatlarının həmin sistemə inteqrasiyasının təmin edilməsi;

6.2.2.2. Məhkəmə ekspertizası idarələrinin maddi-texniki təminatının gücləndirilməsi;

6.2.2.3. məhkəmə ekspertizası sahəsindəki mövcud rəqəmsal informasiya resurslarının, o cümlədən metodik fond və reyestrlərin təkmilləşdirilməsi;

6.2.2.4. məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti sahəsində süni intellektin tətbiqi imkanlarının araşdırılması və nəticəsindən asılı olaraq tədbirlər görülməsi;

6.2.3. Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları:

6.2.3.1. məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin informasiya sistemi üzərindən də həyata keçirilməsi məlumatların toplanılması, saxlanılması və təhlilini asanlaşdıracaq, ekspertiza xidməti daha sürətli və səmərəli təşkil ediləcək, dövlət orqanları (qurumları) ilə məhkəmə ekspertizası idarələri arasında məlumat mübadiləsi aidiyyəti dövlət informasiya sistemləri və ehtiyatları vasitəsilə həyata keçiriləcək;

6.2.3.2. ekspertiza laboratoriyalarının maddi-texniki təminatının gücləndirilməsi insan amilini azaldacaq və tədqiqatın nəticələrinin etibarlılığı yüksələcək;

6.2.3.3. məhkəmə ekspertizası sahəsindəki elektron resurslar genişləndiriləcək, tədqiqat obyektlərinin (maddi sübutların, sənədlərin və s.) daha etibarlı qorunması, kənar müdaxilə, fiziki zədə və itkilərdən mühafizəsi təmin ediləcək və bununla da məhkəmə ekspertizası sahəsindəki elektron resurslar daha əlçatan olacaq;

6.2.3.4. məhkəmə ekspertizası idarələrində süni intellektin tətbiqi imkanları gücləndiriləcək;

6.2.4. Gözlənilən risklər və onların neytrallaşdırılması tədbirləri:

6.2.4.1. qurumların fəaliyyətinin rəqəmsallaşdırılması ilə bağlı zəruri infrastrukturun qurulması üçün tələb olunan maliyyə vəsaitinin ayrılmasında müəyyən çətinliklər yarana bilər. Bununla əlaqədar, Konsepsiyanın 7-ci hissəsində qeyd olunan mənbələr hesabına maliyyələşdirilmənin aparılması üçün aidiyyəti tədbirlər görülə

bilər;

6.2.4.2. bir sıra ekspertlərin rəqəmsal bacarıqlarının aşağı olması məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin tam rəqəmsallaşdırılmasına maneə yarada bilər. Bununla əlaqədar, ekspertlərin rəqəmsal bacarıqlarının artırılması üzrə intensiv təlimlər təşkil edilə bilər;

6.2.4.3. vahid informasiya sisteminin digər dövlət informasiya ehtiyatları və sistemləri ilə inteqrasiya prosesi ləngiyə bilər, bu sahədə fəaliyyətin əlaqələndirilməsində çətinliklər yarana bilər. Bununla əlaqədar, müvafiq işçi qrupların yaradılması nəzərdə tutulur.

6.3. Özəl məhkəmə ekspertlərinin səmərəli fəaliyyətinin təmin edilməsi:

6.3.1. Əsaslandırma:

"Dövlət məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının 2019-cu il 29 noyabr tarixli 1709-VQD nömrəli Qanununun tətbiqi və "Dövlət məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 15 yanvar tarixli 252 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 18 dekabr tarixli 883 nömrəli Fərmanında nəzərdə tutulan tapşırıqların icrası üzrə özəl məhkəmə ekspertizası institutunun fəaliyyətini tənzimləyən müvafiq normativ hüquqi baza formalaşmışdır. Lakin bu sahədə zəruri təşviqat işlərinin aparılmasına ehtiyac vardır.

Özəl məhkəmə ekspertizası institutunun ekspertiza fəaliyyəti sahəsində ümumi iş yükünü azaltma potensialı üzrə ilkin təhlillər göstərir ki, hazırkı normativ hüquqi baza çərçivəsində özəl məhkəmə ekspertizası institutu məhkəmə ekspertizası idarələrinin iş yükünü əhəmiyyətli dərəcədə azaltmaq potensialına malikdir.

Beləliklə, özəl məhkəmə ekspertizası institutunun fəaliyyətə başlaması ekspertiza sahəsində alternativliyi təmin etməklə, ədalət mühakiməsinin inkişafına mühüm töhfə verəcəkdir.

Bununla belə, özəl məhkəmə ekspertizası institutu ilə bağlı mümkün risklər, o cümlədən özəl məhkəmə ekspertlərinin rəylərinin keyfiyyətinin və tələb olunan resurslara çıxışının məhkəmə ekspertizası idarələrinin ekspertləri ilə müqayisədə daha aşağı səviyyədə ola bilmə ehtimalı, ilkin mərhələdə özəl məhkəmə ekspertizası institutuna ictimai etimadın formalaşmaması, habelə təcrübədə formalaşacaq real potensialı nəzərə almaqla, bu instituta keçidin mərhələli şəkildə təmin edilməsi məqsədəmüvafiqdir. Özəl məhkəmə ekspertizası institutunun səmərəli fəaliyyətindən asılı olaraq, gələcəkdə onun tətbiqi sferasının genişləndirilməsi, o cümlədən normativ əsaslarının daha da təkmilləşdirilməsi məsələləri də nəzərdən keçirilməlidir;

6.3.2. Görüləcək tədbirlər:

6.3.2.1. özəl məhkəmə ekspertizası institutunun tətbiqinə başlanılması;

6.3.2.2. özəl məhkəmə ekspertizası institutunun fəaliyyətinin genişləndirilməsi ilə bağlı təkliflər hazırlanması;

6.3.3. Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları:

6.3.3.1. özəl məhkəmə ekspertləri fəaliyyətə başlayacaq, özəl məhkəmə ekspertizası institutunun səmərəli fəaliyyəti nəticəsində məhkəmə ekspertizası sahəsində alternativlik təmin ediləcək;

6.3.3.2. özəl məhkəmə ekspertizası institutunun fəaliyyət dairəsi genişlənəcək, bununla da məhkəmə ekspertizası xidmətlərinə əlçatanlıq artacaq, rəqabətli mühit şəraitində ekspertiza sahəsinin inkişafına nail olunacaq;

6.3.4. Gözlənilən risklər və onların neytrallaşdırılması tədbirləri:

6.3.4.1. özəl məhkəmə ekspertləri tərəfindən həyata keçirilməsi mümkün olan bəzi ekspertiza növləri üzrə müvafiq avadanlıqlara, xüsusi proqram təminatlarına və

sınaq laboratoriyalarına ehtiyac ola bilər. Müvafiq infrastrukturun qurulması yüksək maliyyə yükü tələb etdiyi hallarda həmin sahələr üzrə şəxslər özəl məhkəmə eksperti kimi fəaliyyət göstərməkdən çəkinə bilərlər. Bununla əlaqədar olaraq, özəl məhkəmə ekspertlərinin məhkəmə ekspertizası idarələri, elmi müəssisə və təşkilatlar, ali təhsil müəssisələri, "Uyğunluğun qiymətləndirilməsi sahəsində akkreditasiya haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq akkreditasiyadan keçmiş sınaq laboratoriyaları, özəl hüquqi şəxslər ilə əməkdaşlıq imkanları nəzərdən keçirilə bilər;

6.3.4.2. özəl məhkəmə ekspertləri tərəfindən müvafiq fəaliyyətin təşkili zamanı metodiki və təşkilati çatışmazlıqlar, habelə ilkin mərhələdə bu instituta etimad aşağı ola bilər. Bununla əlaqədar, belə risklərin aradan qaldırılmasını təmin edəcək metodiki dəstək və hesabatlılıq mexanizmlərindən istifadə edilə bilər;

6.3.4.3. özəl məhkəmə ekspertizası institutunun inkişafı və maliyyə dayanıqlılığının təmin edilməsi məhkəmə ekspertizası idarələrində fəaliyyət göstərən ekspertlərin bu sahəyə yönəlməsinə səbəb ola bilər. Bu da, öz növbəsində, məhkəmə ekspertizası idarələrinin kadr potensialına təsir edə bilər. Bununla əlaqədar olaraq, məhkəmə ekspertizası idarələrində fəaliyyət göstərən ekspertlərin təminatı gücləndirilməli, həmin idarələrin rəqabətqabiliyyətliliyi təmin olunmalıdır;

6.4. Məhkəmə ekspertizası idarələrinin kadr potensialının və məhkəmə ekspertlərinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi:

6.4.1. Əsaslandırma:

Məhkəmə ekspertizası institutunun inkişafı, o cümlədən ekspert tədqiqatlarının tam və hərtərəfli aparılması, ekspert rəylərinin keyfiyyətinin artırılması bu sahənin kadr potensialı ilə birbaşa bağlıdır. Kadr potensialının gücləndirilməsi həm zəruri təşkilati-ştat, həm də ekspertlərin bilik səviyyəsi və peşəkarlığının artırılması üzrə sistemli tədbirlərin görülməsini şərtləndirir, həmçinin məhkəmə ekspertizası idarələrində fəaliyyət göstərən ekspertlərin maddi təminatı sahəsində müvafiq tədbirlərin görülməsini zəruri edir;

6.4.2. Görüləcək tədbirlər:

6.4.2.1. beynəlxalq təcrübə və iş yükünün dinamikası nəzərə alınmaqla, məhkəmə ekspertizası idarələrinin ştat vahidlərinin sayının artırılması ilə bağlı təkliflərin hazırlanması;

6.4.2.2. məhkəmə ekspertinin ixtisası üzrə tələb olunan baza ali təhsil sahələrinin müəyyən edilməsi və bu sahələrdə ixtisaslı kadrların məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinə cəlb edilməsi üzrə tədbirlər görülməsi;

6.4.2.3. məhkəmə ekspertlərinin nəzəri-praktiki hazırlığı, habelə onların bilik və bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi, bu məqsədlə xüsusi təlim proqramlarının hazırlanması;

6.4.2.4. məhkəmə ekspertlərinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, o cümlədən əməkhaqlarının artırılması ilə bağlı təkliflərin hazırlanması;

6.4.3. Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları:

6.4.3.1. məhkəmə ekspertlərinin optimal iş yükü müəyyən edilməklə, məhkəmə ekspertizası idarələrinin fəaliyyət imkanları gücləndiriləcək;

6.4.3.2. məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinə peşəkar kadrların cəlb edilməsi, ali təhsil müəssisələri ilə əməkdaşlıq şəraitində həmin sahələr üzrə təhsil proqramlarına məhkəmə ekspertizası ilə bağlı seçmə fənlərin daxil edilməsi mümkün olacaq;

6.4.3.3. məhkəmə ekspertlərinin nəzəri-praktiki hazırlığının, habelə onların bilik və bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi işi beynəlxalq standartlar əsasında qurulacaq, bu sahədə ixtisaslı kadrların hazırlanması, habelə məhkəmə ekspertlərinin bilik və bacarıqlarının davamlı artırılması təmin ediləcək;

6.4.3.4. məhkəmə ekspertlərinin sosial rifahı yaxşılaşdırılacaq, rəqabətədavamlı

əməyin ödənişi sistemi formalaşdırılacaq və məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti sahəsində dayanıqlı inkişaf təmin ediləcək;

6.4.4. Gözlənilən risklər və onların neytrallaşdırılması tədbirləri:

6.4.4.1. kadr potensialının gücləndirilməsi, xüsusilə beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla, ayrı-ayrı məhkəmə ekspertizası növləri üzrə xüsusi təlim proqramlarının hazırlanması, məhkəmə ekspertlərinin yüksək səviyyədə ixtisaslaşmasının təmin edilməsi maliyyə vəsaiti tələb edir. Bu da müvafiq resursun ayrılmasında çətinliklər yarada bilər. Bununla əlaqədar, Konsepsiyanın 7-ci hissəsində qeyd olunan mənbələr hesabına maliyyələşdirilmənin aparılması üçün aidiyyəti tədbirlər görülə bilər;

6.4.4.2. məhkəmə ekspertizası idarələrinin ekspertlərinin əməkhaqlarının əhəmiyyətli dərəcədə artırılması üçün tələb olunan maliyyə vəsaitinin ayrılmasında çətinliklər yarana bilər. Bununla əlaqədar, məhkəmə ekspertizası idarələrinin maliyyə dayanıqlılığının təmin edilməsi və müvafiq xidmətlərin göstərilməsindən əldə olunan vəsaitin ekspertlərin əməyinin ödənişinə yönəldilməsi imkanları nəzərdən keçirilə bilər.

6.5. Məhkəmə ekspertizası idarələrinin infrastrukturunun, maddi-texniki təminatının gücləndirilməsi və maliyyə dayanıqlılığının təmin edilməsi:

6.5.1. Əsaslandırma:

Məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin səmərəli təşkili, habelə müvafiq ekspertizalar üzrə tədqiqat metodlarının beynəlxalq akkreditasiyalardan keçirilməsi və bu sahədə standartlaşdırmanın təmin edilməsi məhkəmə ekspertizası idarələrinin infrastrukturundan asılıdır. Bununla əlaqədar, hazırda məhkəmə ekspertizası idarələrinin infrastrukturunun əsaslı olaraq təkmilləşdirilməsi, o cümlədən onların ən müasir avadanlıqla təchiz edilməsi zəruridir.

Eyni zamanda, məhkəmə ekspertizası idarələrinin maliyyə dayanıqlılığının təmin edilməsi, o cümlədən göstərilən xidmətlərə görə ödənilən haqqın məbləğinin qabaqcadan toplanılması mexanizminin müəyyən edilməsi ilə əlaqədar tədbirlər görülməsinə ehtiyac vardır;

6.5.2. Görüləcək tədbirlər:

6.5.2.1. məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin maliyyə dayanaqlılığının təmin edilməsi və maliyyələşmə mənbələrinin gücləndirilməsi, ekspertiza xərclərinin ödənilməsi mexanizmləri üzrə normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi;

6.5.2.2. Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin yeni inzibati binasının inşası və laboratoriyalarının müasir tələblərə uyğun komplektləşdirilməsinə dair tədbirlər görülməsi;

6.5.2.3. məhkəmə ekspertizası idarələrinin mərkəzi və yerli qurumlarının ehtiyacları nəzərə alınmaqla yeni binaların inşa edilməsi ilə bağlı tədbirlərin görülməsi;

6.5.2.4. məhkəmə ekspertizası idarələrinin laboratoriyalarının şəraitinin yaxşılaşdırılması, həmin qurumların müasir avadanlıqla təmin edilməsi;

6.5.3. Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları:

6.5.3.1. ekspertiza xərclərinin ödənilməsi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi nəticəsində məhkəmə ekspertizası idarələrinin özünümaliyyələşdirmə imkanları genişləndiriləcək;

6.5.3.2. dövlət büdcəsindən ayrılan investisiyalar çərçivəsində Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin müasir inzibati binası inşa ediləcək və istifadəyə veriləcək, bunun nəticəsində həmin Mərkəzin və laboratoriyalarının fəaliyyəti ən müasir tələblər səviyyəsində qurulacaq;

6.5.3.3. məhkəmə ekspertizası idarələrinin mərkəzi və yerli qurumlarının ehtiyacları nəzərə alınmaqla yeni binaların inşa edilməsi həmin məhkəmə ekspertizası idarələrində göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin artırılmasına səbəb olacaq;

6.5.3.4. məhkəmə ekspertizası idarələrinin laboratoriyalarının şəraitinin yaxşılaşdırılması və zəruri avadanlıqla təmin olunması nəticəsində məhkəmə ekspertizası idarələrinin beynəlxalq akkreditasiya imkanları genişlənəcək, bu sahədə müasir metodların tətbiqi, habelə yeni növ məhkəmə ekspertizalarının aparılması imkanları təmin olunacaq;

6.5.4. Gözlənilən risk və onların neytrallaşdırılması tədbirləri:

6.5.4.1. Müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün tələb olunan maliyyə vəsaitinin ayrılmasında çətinliklər ola bilər. Bununla əlaqədar, Konsepsiyanın 7-ci hissəsində qeyd olunan mənbələr hesabına maliyyələşdirilmənin aparılması üçün aidiyyəti tədbirlər görülə bilər.

7. Konsepsiyanın maliyyələşdirilməsi

Məhkəmə ekspertizası idarələrinin fəaliyyəti dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına maliyyələşdirilir. Məhkəmə ekspertizasının lazımi səviyyədə aparılmasının təmin edilməsi, o cümlədən məhkəmə ekspertizası idarələrinin müasir texnika və avadanlıqla təchiz edilməsi üçün dövlət büdcəsindən vəsait ayrılması nəzərdə tutulur.

Bundan başqa, müvafiq tədbirlərin maliyyələşdirilməsi zamanı ekspertiza fəaliyyətinin özünümaliyyələşdirmə mexanizmlərindən istifadə edilməsi, o cümlədən ekspertiza xidmətləri göstərilməsindən daxil olan vəsaitin bir hissəsinin bu sahənin inkişafına yönəldilməsi imkanları da nəzərdən keçiriləcəkdir.

Konsepsiyanın əsas prioritet istiqamətlərinin həlli üçün dövlət–özəl tərəfdaşlığı nəticəsində formalaşan maliyyə vəsaitindən, yerli və xarici investisiyalardan, beynəlxalq təşkilatların, donorların və fondların vəsaitindən, qanunda nəzərdə tutulan digər mənbələrdən də istifadə edilə bilər.

8. “Azərbaycan Respublikasında məhkəmə ekspertizası sahəsinin inkişafına dair 2026–2030-cu illər üçün Konsepsiya”nın icrasına dair

TƏDBİRLƏR PLANI

Sıra №-si	Tədbirin adı	Əsas icraçı orqan (qurum) fəaliyyət istiqamət-lərinə uyğun olaraq	Digər icraçılar	İcra müddəti	Nəticə indikatorları		
					ilkin nəticələr	aralıq nəticələr	yekun nəticələr
8.1. Məhkəmə ekspertizası sahəsində normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi, məhkəmə ekspertizası fəaliyyətində keyfiyyət təminatı sisteminin yaradılması və ayrı-ayrı növ məhkəmə ekspertizalarının aparılması sahəsində vahid standartların müəyyən olunması							
8.1.1.	Yeni çağırışlar, qlobal trendlər və qabaqcıl beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla, məhkəmə ekspertizası sahəsində normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi	NK	ƏN, SN, DİN, MN Tövsiyə edilir: Ali Məhkəmə, Baş Prokurorluq, Vəkillər Kollegiyası	2026	Məhkəmə ekspertizası sahəsində normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi üçün mütərəqqi təcrübələrin öyrənilməsi	Qabaqcıl təcrübələr, habelə yerli xüsusiyyətlər və mövcud ehtiyaclar nəzərə alınmaqla, məhkəmə ekspertizası sahəsində normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsinə dair layihələrin hazırlanması, razılaşdırılması və	Məhkəmə ekspertizası sahəsində yeni normativ hüquqi aktların qəbulu ilə məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin hüquqi əsaslarının təkmilləşdirilməsi

						aidiyyəti üzrə təqdim olunması	
8.1.2.	Məhkəmə ekspertizası sahəsində standartlaşdırma üzrə texniki komitələrin yaradılması məqsədilə zəruri tədbirlər görülməsi	ƏN, SN	AİBNDA, DİN, MN	2026	Məhkəmə ekspertizası sahəsində standartlaşdırma üzrə texniki komitələrin əsasnaməsi, strukturu və iş planı layihələrinin hazırlanması	Məhkəmə ekspertizası sahəsində standartlaşdırma üzrə texniki komitələrin yaradılması məqsədilə milli standartlaşdırma qurumuna müraciət olunması	Məhkəmə ekspertizası sahəsində standartlaşdırma üzrə texniki komitələrin yaradılması, bununla da ekspert rəylərinin keyfiyyətinin artması
8.1.3.	Məhkəmə ekspertizası sahəsində dövlət standartlarının hazırlanması və qəbulu	ƏN, AİBNDA	SN, DİN, MN	2026–2030	Standartlaşdırma üzrə texniki komitə tərəfindən dövlət standartları layihələrinin hazırlanması	Dövlət standartları layihələrinin razılaşdırılması	Dövlət standartlarının qəbulu, dövlət reyestrinə və fonduna daxil edilməsi
8.1.4.	Məhkəmə ekspertizası ensiklopediyasının hazırlanması	ƏN, SN, DİN, MN	AMEA	2026 – 2030	Analoji xarici təcrübənin öyrənilməsi, ensiklopedik materialların hazırlanması üçün müəllif heyətinin müəyyən edilməsi	Məhkəmə ekspertizasının müxtəlif sahələrini əhatə edən xüsusi elmi məlumatların toplanılması və məhkəmə ekspertizası sahəsində ensiklopedik materialların hazırlanması	Məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin iştirakçılarının və digər şəxslərin ekspertiza fəaliyyəti barədə daha məlumatlı olması

8.1.5.	Məhkəmə ekspertizası idarələrində keyfiyyət təminatı sisteminin qurulması	ƏN, SN, DİN, MN	İN	2026 – 2030	Məhkəmə ekspertizası sahəsində xidmət səviyyəsinin ölçülməsi və qiymətləndirilməsi meyarlarının müəyyən edilməsində müşahidə olunan çatışmazlıqların təhlili	Keyfiyyət təminatı fəaliyyətini həyata keçirən müvafiq struktur qurumlarının təsis edilməsi	Məhkəmə ekspertizası idarələrinin fəaliyyətini keyfiyyət təminatı sistemi əsasında təşkil etməklə, ekspertlərin bilik və bacarıqlarının artırılması, kadr hazırlığının səmərəli təşkili
8.1.6.	Sınaq laboratoriyalarının “Uyğunluğun qiymətləndirilməsi sahəsində akkreditasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq akkreditasiyadan keçirilməsi	AİBNDA	ƏN, SN, DİN, MN	2026 – 2030	Sınaq laboratoriyalarının akkreditasiyadan keçirilməsi üçün zəruri infrastruktur, maddi-texniki və metodiki təminata dair ehtiyaclarının öyrənilməsi	Sınaq laboratoriyalarının akkreditasiyadan keçirilməsi üçün zəruri təşkilati və texniki tədbirlər görülməsi	Sınaq laboratoriyalarının akkreditasiyadan keçirilməsi işinin yekunlaşdırılmasının həmin laboratoriyaların fəaliyyətində keyfiyyət irəliləyişinə səbəb olması
8.1.7.	Məhkəmə ekspertizasının aparılması şərtlərini və qaydalarını müəyyən edən təlimatın hazırlanması	NK	ƏN, SN, DİN, MN	2026	Məhkəmə ekspertizası sahəsində beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi	Beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla, təlimatın və onun hüquqi əsasının müəyyən edilməsi ilə bağlı normativ hüquqi akt layihələrinin hazırlanması və təqdim olunması	Məhkəmə ekspertizasının aparılması şərtlərini və qaydalarını müəyyən edən təlimatın qəbulu nəticəsində məhkəmə ekspertizası fəaliyyətində konkretliyin və səmərəliliyin təmin olunması

8.2. Məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin rəqəmsallaşdırılması							
8.2.1.	Məhkəmə ekspertizası sahəsində vahid informasiya sisteminin fəaliyyətinin təşkili, dövlət orqanlarının (qurumlarının) aidiyyəti dövlət informasiya sistemlərinin və ehtiyatlarının həmin sistemə inteqrasiyasının təmin edilməsi	NK	ƏN, RİNN, SN, DİN, MN, İN, ƏƏSMN, DGK, XRİTDX Tövsiyə edilir: Ali Məhkəmə, Məhkəmə-Hüquq Şurası, Baş Prokurorluq	2026	Məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin rəqəmsallaşdırılması üçün mütərəqqi beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla, normativ hüquqi bazanın formalaşdırılması, məhkəmə ekspertizası idarələrinin müvafiq məlumat resurslarına tələbatının öyrənilməsi və bu istiqamətdə aidiyyəti qurumların elektron resurslarının imkanlarının təhlil edilməsi	Məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti subyektlərinin tələbatı və mövcud infrastrukturu nəzərə alınmaqla, müvafiq informasiya sisteminin formalaşdırılması, mərhələli istifadəyə verilməsi, məlumatların səmərəli inteqrasiyası	Məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin informasiya sistemi üzərindən də həyata keçirilməsi, bununla da məlumatların toplanılmasının, saxlanılmasının və təhlilinin asanlaşdırılması, ekspertiza xidmətinin daha sürətli və səmərəli təşkil edilməsi, dövlət orqanlarının (qurumlarının) məhkəmə ekspertizası idarələri arasında məlumat mübadiləsinin aidiyyəti dövlət informasiya sistemləri və ehtiyatları vasitəsilə aparılması

8.2.2.	Məhkəmə ekspertizası idarələrinin maddi-texniki təminatının gücləndirilməsi	NK	ƏN, SN, DİN, MN	2026	Rəqəmsallaşmanı təmin etmək məqsədilə ekspertiza fəaliyyətini həyata keçirən qurumların tələbatının öyrənilməsi	Qurumların maddi-texniki təminatının gücləndirilməsinə dair təkliflərin ümumiləşdirilməsi	Müvafiq sahədə maddi-texniki təminatın gücləndirilməsi ilə insan amilinin azaldılması və tədqiqatın nəticələrinin etibarlılığının yüksəldilməsi
8.2.3.	Məhkəmə ekspertizası sahəsindəki mövcud rəqəmsal informasiya resurslarının, o cümlədən metodik fond və reyestrlərin təkmilləşdirilməsi	NK	ƏN, MN, SN, DİN	2026 – 2030	Dövlət orqanlarının (qurumlarının) aidiyyəti dövlət informasiya sistemlərinin və ehtiyatlarının mövcud vəziyyətini təhlil edərək onların təkmilləşdirilməsi üzrə təkliflərin hazırlanması	Fond və reyestrlərdəki məlumatların kağız və elektron daşıyıcılarda mühafizəsi ilə bağlı zəruri tədbirlər görülməsi	Tədqiqat obyektlərinin daha etibarlı qorunması, kənar müdaxilə, fiziki zədə və itkilərdən mühafizə edilməsi, həmçinin mövcud resursların genişləndirilməsi və bununla da məhkəmə ekspertizası sahəsindəki elektron resurslara əlçatanlığın təmin edilməsi
8.2.4.	Məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti sahəsində süni intellektin tətbiqi imkanlarının araşdırılması və nəticəsindən asılı olaraq tədbirlər görülməsi	ƏN, SN, DİN, MN		2028 – 2030	Ekspertiza sahəsində süni intellektin tətbiqi imkanlarının araşdırılması məqsədilə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi	Beynəlxalq təcrübənin tətbiqi üçün zəruri tənzimləmənin və tələb olunan maddi-texniki infrastrukturun araşdırılması, bu sahədə süni intellektin	Məhkəmə ekspertizası idarələrində süni intellektin tətbiqi imkanlarının gücləndirilməsi

						imkanlarından istifadəyə dair təkliflər hazırlanması, aidiyyəti üzrə təqdim olunması	
8.3. Özəl məhkəmə ekspertlərinin səmərəli fəaliyyətinin təmin edilməsi							
8.3.1.	Özəl məhkəmə ekspertizası institutunun tətbiqinə başlanılması	ƏN	AŞ, MİA	2026	Mümkün risklər, o cümlədən özəl məhkəmə ekspertlərinin fəaliyyətində təşkilati və metodiki çatışmazlıqlar nəzərə alınmaqla təcrübədə daha çox ehtiyac duyulan fəaliyyət sahələrinin müəyyən edilməsi	Peşəkar kadrların özəl məhkəmə eksperti qismində fəaliyyət göstərməyə cəlb edilməsi üçün təşviqat-təbliğat tədbirlərinin görülməsi	Özəl məhkəmə ekspertlərinin fəaliyyətə başlaması, özəl məhkəmə ekspertizası institutunun səmərəli fəaliyyəti nəticəsində məhkəmə ekspertizası sahəsində alternativliyin təmin edilməsi
8.3.2.	Özəl məhkəmə ekspertizası institutunun fəaliyyətinin genişləndirilməsinə dair təkliflər hazırlanması	NK	SN, ƏN Tövsiyə edilir: Ali Məhkəmə, Baş Prokurorluq, Vəkillər Kollegiyası	2028 – 2030	Özəl məhkəmə ekspertizası institutunun fəaliyyətinin səmərəliliyinin təhlil edilərək ümumiləşdirilməsi	Təhlilin nəticələrindən asılı olaraq, özəl məhkəmə ekspertizası institutunun fəaliyyətinin genişləndirilməsinə dair beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi,	Özəl məhkəmə ekspertizası institutunun fəaliyyət dairəsinin genişləndirilməsi, bununla da məhkəmə ekspertizası xidmətlərinə əlçatanlığın artması, rəqabətli mühit şəraitində ekspertiza

						bununla bağlı təkliflər hazırlanması və aidiyyəti üzrə təqdim olunması	sahəsinin inkişafına nail olunması
8.4. Məhkəmə ekspertizası idarələrinin kadr potensialının və məhkəmə ekspertlərinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi							
8.4.1.	Beynəlxalq təcrübə və iş yükünün dinamikası nəzərə alınmaqla, məhkəmə ekspertizası idarələrinin ştat vahidlərinin sayının artırılması ilə bağlı təkliflər hazırlanması	NK	ƏN, SN, DİN, MN	2026	Məhkəmə ekspertinin iş yükü normasına və ekspertiza tədqiqatlarının mürəkkəblilik dərəcəsinə dair xarici ölkələrin təcrübəsinin öyrənilməsi və məlumatların təhlili	Müvafiq təhlillər əsasında məhkəmə ekspertizası növlərindən asılı olaraq, ekspertlərin optimal iş yükünə və məhkəmə ekspertizası idarələrinin ştat sayının artırılmasına dair təkliflərin hazırlanaraq aidiyyəti üzrə təqdim edilməsi	Məhkəmə ekspertlərinin optimal iş yükü müəyyən edilməklə məhkəmə ekspertizası idarələrinin fəaliyyət imkanlarının gücləndirilməsi
8.4.2.	Məhkəmə ekspertinin ixtisası üzrə tələb olunan baza ali təhsil sahələrinin müəyyən edilməsi və bu sahələrdə ixtisaslı kadrların məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinə	NK	ƏN, SN, DİN, MN, ETN	2026	Məhkəmə ekspertinin ixtisası üzrə baza ali təhsil sahələrinin siyahısına dair beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi	Məhkəmə ekspertinin ixtisası üzrə zəruri baza ali təhsil sahələrinin müəyyən edilməsinə dair təkliflərin	Müvafiq sahələr üzrə ixtisaslı kadrların məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinə cəlb edilməsi üzrə tədbirlər görülməsi, o cümlədən ali təhsil müəssisələri

	cəlb edilməsi üzrə tədbirlər görülməsi					toplanılması və ümumiləşdirilməsi	ilə əməkdaşlıq şəraitində həmin sahələr üzrə təhsil proqramlarına məhkəmə ekspertizası ilə bağlı seçmə fənlərin daxil edilməsi
8.4.3.	Məhkəmə ekspertlərinin nəzəri-praktiki hazırlığı, habelə onların bilik və bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi, bu məqsədlə xüsusi təlim proqramlarının hazırlanması	NK	ƏN, SN, DİN, MN, ETN	2026 – 2028	Məhkəmə ekspertlərinin nəzəri-praktiki hazırlığı, habelə onların bilik və bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi ilə bağlı xarici ölkələrin təcrübəsinin öyrənilməsi	Beynəlxalq mütəxəssislər cəlb edilməklə, məhkəmə ekspertlərinin nəzəri-praktiki hazırlığı, habelə onların bilik və bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi üçün xüsusi təlim proqramlarının hazırlanması	Məhkəmə ekspertlərinin nəzəri-praktiki hazırlığının, habelə onların bilik və bacarıqlarının təkmilləşdirilməsinin beynəlxalq standartlar əsasında qurulması, bununla da bu sahədə ixtisaslı kadrların hazırlanmasının, habelə məhkəmə ekspertlərinin bilik və bacarıqlarının davamlı artırılmasının təmin edilməsi
8.4.4.	Məhkəmə ekspertlərinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, o cümlədən əməkhaqlarının artırılması ilə bağlı təkliflər hazırlanması	NK	ƏN, MN, SN, DİN	2026	Ekspert peşəsinin xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq onların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, vəzifələrinin nümunəvi icrasının	Toplanmış təkliflər əsasında müvafiq normativ hüquqi akt layihələrinin hazırlanaraq aidiyyəti üzrə təqdim edilməsi	Məhkəmə ekspertlərinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması, rəqabətədavamlı əməyin ödənişi sisteminin

					qiymətləndirilməsi məqsədilə təkliflər hazırlanması		formalaşdırılması və məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti sahəsində dayanıqlı inkişaf təmin edilməsi
8.5. Məhkəmə ekspertizası idarələrinin infrastrukturunun, maddi-texniki təminatının gücləndirilməsi və maliyyə dayanıqlılığının təmin edilməsi							
8.5.1.	Məhkəmə ekspertizası fəaliyyətinin maliyyə dayanıqlılığının təmin edilməsi və maliyyələşmə mənbələrinin genişləndirilməsi, ekspertiza xərclərinin ödənilməsi mexanizmləri üzrə normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi	NK	ƏN, SN, DİN, MN Tövsiyə edilir: Ali Məhkəmə, Baş Prokurorluq, Vəkillər Kollegiyası	2026	Ekspertiza xərclərinin ödənilməsi mexanizmlərinin müəyyən edilməsi ilə bağlı normativ hüquqi bazanın təhlili	Təkliflərin toplanılması, təhlili və normativ hüquqi akt layihələrinin hazırlanması, razılaşdırılması və aidiyyəti üzrə təqdim olunması	Ekspertiza xərclərinin ödənilməsi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi nəticəsində məhkəmə ekspertizası idarələrinin özünümaliyyələşdirmə imkanlarının genişləndirilməsi
8.5.2.	Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin yeni inzibati binasının inşası və laboratoriyalarının müasir tələblərə uyğun komplektləşdirilməsinə dair tədbirlər görülməsi	NK	ƏN, İN	2026 – 2027	“Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin fəaliyyətinin müasirləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 11 iyun tarixli 205 nömrəli Sərəncamı ilə ayrılmış maliyyə	Yeni binanın inşası və zəruri avadanlıqla təmin edilməsi məqsədilə müvafiq maliyyə vəsaitinin ayrılması	Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin inzibati binasının istifadəyə verilməsi, həmin Mərkəzin və laboratoriyalarının fəaliyyətinin ən müasir tələblər səviyyəsində qurulması

					vəsaiti hesabına hazırlanmış və inşa edilməsi nəzərdə tutulan binanın layihə-smeta sənədlərinin üzərində təkmilləşdirmə işləri aparılması		
8.5.3.	Məhkəmə ekspertizası idarələrinin mərkəzi və yerli qurumlarının ehtiyacları nəzərə alınmaqla yeni binaların inşa edilməsi ilə bağlı tədbirlərin görülməsi	NK	ƏN, SN, DİN, MN	2026 – 2030	Yeni inzibati binaların inşası ardıcıllığının müəyyən edilməsi	Müvafiq maliyyə vəsaitinin ayrılmasının təmin edilməsi	Məhkəmə ekspertizası idarələrinin mərkəzi və yerli qurumlarının ehtiyacları nəzərə alınmaqla yeni binaların inşa edilməsi, bununla da həmin məhkəmə ekspertizası idarələrində göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin artırılması
8.5.4.	Məhkəmə ekspertizası idarələrinin laboratoriyalarının şəraitinin yaxşılaşdırılması, həmin qurumların müasir avadanlıqla təmin edilməsi	NK	ƏN, SN, DİN, MN	2026 – 2030	Məhkəmə ekspertizası idarələrinin laboratoriyalarının şəraitinin yaxşılaşdırılması üzrə ehtiyaclarının qiymətləndirilməsi və tələb olunan avadanlığın alınması ilə bağlı ardıcıllığın müəyyən edilməsi	Müvafiq maliyyə vəsaitinin ayrılmasının təmin edilməsi	Məhkəmə ekspertizası idarələrinin laboratoriyalarının şəraitinin yaxşılaşdırılması və zəruri avadanlıqla təmin olunması, bu sahədə müasir metodların tətbiqinə imkan yaradılması

9. Akronimlər və ixtisarlar

AİBNDA	–	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Antiinhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Agentliyi
AMEA	–	Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası
AŞ	–	Azərbaycan Respublikasının Audiovizual Şurası
DGK	–	Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi
DİN	–	Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyi
ETN	–	Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyi
ƏƏSMN	–	Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi
ƏN	–	Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi
XRİTDX	–	Azərbaycan Respublikasının Xüsusi Rabitə və İnformasiya Təhlükəsizliyi Dövlət Xidməti
İN	–	Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi
MİA	–	Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi
MN	–	Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi
NK	–	Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti
RİNN	–	Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi
SN	–	Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi